

ції українців, міжетнічних стосунків на території України та за її межами. Нині українська етнографія, традиційно поєднуючи два рівні досліджень – описовий і узагальнюючий, тяжіє до етнологічного, теоретичного осмислення емпіричного матеріалу. Етнографія тісно пов'язана з історією, археологією, мовознавством, фольклористикою.

Етнографічні студії в Україні були традиційно зосереджені на походженні культурних явищ і на значенні мистецьких творів як виразників національної ідентичності. Серед актуальних етнографічних проблем найважливішими є такі: вивчення етнічного складу окремих країн і всього світу; етногенез і етнічна історія народу; реконструкція давніх форм суспільного життя та культури з пережитків цих форм, які збереглися в сучасних відсталих у соціально-економічному розвитку народів; вивчення сучасних станів етнічних традицій, оцінка їхньої позитивної чи негативної ролі в житті людей; вивчення різних аспектів сучасної побудови побуту та культури; дослідження сучасних етнічних процесів, тобто змін у ході історичного розвитку окремих етнічних ознак українського народу загалом [4, 24].

Сьогодні здійснюється наукове узагальнення й осмислення накопиченого матеріалу, зокрема в дисертаційних дослідженнях. Дисципліни «етнографія» та «українознавство» впроваджують ці знання в навчальний процес, однак сучасні етнографічні студії неможливі без відповідної інтеграції в глобальну систему освіти та науки. Болонська угода не заперечує, а досвід інших європейських країн підтверджує необхідність врахування в українській системі освіти особливостей національної культури, менталітету, традицій. Крім того, для України надзвичайно важливо враховувати комплекс проблем, що виникли в духовно-гуманітарній сфері суспільства у зв'язку з його реформуванням. Вища освіта й уся система освіти України загалом мають значні потенційні можливості щодо вирішення, врегулювання означених вище проблем.

Одним із найактуальніших завдань духовно-гуманітарного розвитку в сучасній Україні є, безумовно, підвищення рівня духовно-національної культури українців, їхньої національно-патріотичної

Олена Барабанова
(Слов'янськ)

СУЧАСНІ ЕТНОГРАФІЧНІ СТУДІЇ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Українська етнографічна наука накопичила значний історичний матеріал. Водночас актуальними залишаються етнологічні проблеми етносу, самоідентифіка-

свідомості. Цей аспект надзвичайно важливий в умовах глобалізації, входження системи вищої освіти України в Болонський процес. Формування національно-патріотичної свідомості студентської молоді визначає одну з головних ліній захисту національних інтересів. Суть такої цілі полягає в тому, що без національно свідомого, патріотично налаштованого фахівця неможливо не лише підняти, але й зберегти державу. Аналіз реального стану патріотичної свідомості української молоді свідчить про її невисокий рівень, що виявляється, зокрема, у таких явищах, як нігілістичне ставлення до української мови, культури та традицій свого народу, меркантилізм, виїзд за кордон без повернення на батьківщину тощо [6, 325]. Такі погляди молоді, зокрема студентства, виникають у системі формування національної самосвідомості українців, громадянської свідомості усього населення України. Надто затягується процес згуртування українців як нації, який є неможливий без знання своєї історії, культури та мови. Особливо небезпечним для українського відродження є зрощення населення.

Уся система вищої освіти зобов'язана слугувати формуванню національно-патріотичної свідомості студентів. Особливе значення має наповнення всіх навчальних дисциплін українознавчим змістом. Українознавство має бути присутнє у підручниках, посібниках для учнів і студентів, таким чином забезпечуючи подолання відчуження українських науки, освіти та системи виховання від національного життя. Українознавство, у найширшому розумінні цього поняття, – це філософія, методологія суспільного розвитку, державотворення, системи освіти, виховання українського народу. Це твердження не потребує особливого обґрунтування. Головним аргументом тут є те, що без знання та усвідомлення історії, культури, духовності українців неможлива побудова України як шанованої у світі незалежної держави. Як відомо, нині українознавство, як і Україна загалом, переживає нелегкі часи свого розвитку та сприйняття широким загалом.

У багатьох країнах світу в навчальних закладах уже давно викладають дисципліни про рідний край, історію, куль-

туру народу. В умовах певної духовно-гуманітарної роз'єднаності українського суспільства українознавство як навчальна дисципліна, як філософія мислення та суспільного розвитку особливо потрібне молоді, а також усім громадянам України. А тому введення українознавчих дисциплін для всіх факультетів вищих навчальних закладів України є нагальною потребою. В умовах Болонського процесу з метою усунення проблем духовно-гуманітарного характеру потрібно також не допустити в системі вищої освіти зменшення кількості та зниження якості інших гуманітарних дисциплін.

Становлення української етнографії як окремої наукової дисципліни відбулося в середині XIX ст. [2]. Українська нація впродовж XX ст. пройшла тернистий шлях асиміляції та протистояння асимілятивним процесам. Матеріальна й духовна культура України сьогодні значно відрізняється від надбань українців XIX ст. З одного боку, ми зазнаємо впливів інтеграційних процесів, що привносить у повсякденне життя українців результати здобутків людства взагалі (не лише українського етносу). У таких умовах формується нова матеріальна культура, звична для нашого сучасника. З другого боку, в Україні існує тенденція (характерна для всього європейського світу) до відродження традиційних національних ремесел: дедалі частіше можна побачити в крамницях характерні дерев'яні, плетені, керамічні вироби; українські модельєри активно використовують елементи національного одягу тощо. Потяг до етнографізму не викликає негативних почуттів і не стає засобом виключно декоративного мистецтва. Вироби з яскраво національним забарвленням дедалі активніше входять у повсякденний ужиток.

Перед сучасною етнографічною наукою, на наш погляд, стоїть завдання скрупульозного збору етнографічного матеріалу. Інакше кажучи, слід знову (як у XIX ст.) здійснювати польові дослідження, фіксувати нові традиції, нові елементи матеріальної культури. Це дозволить простежити зміни культури українців у динаміці, окреслити шляхи розвитку, визначити способи впливу.

Оскільки традиційна культура українців залишається у свідомості наших земляків «селянською» (по-перше, етнографічні відомості зібрано переважно в сільській місцевості, по-друге, саме в селі

національні традиції зберігаються найкраще), то особливу увагу слід приділити культурним особливостям міського населення.

Отже, важливу роль в умовах глобалізації та реалізації завдань Болонської угоди у вирішенні проблем захисту національних інтересів Української держави відіграє національно-патріотичне виховання студентської молоді, зокрема підвищення виховної ролі гуманітарних, передусім українознавчих, дисциплін у системі вищої освіти України. Важливу роль у забезпеченні необхідної аксіологічної спрямованості духовно-гуманітарної складової навчально-виховного процесу відіграє патріотичний чинник. Світовий і вітчизняний досвід переконливо засвідчує, що в державній, освітній діяльності слід виходити з визнання пріоритету, вищої цінності національних інтересів. Насамперед національна самосвідомість, духовно-культурна єдність нації, народу забезпечують згуртованість усього суспільства та його прогрес. Система освіти має ґрунтуватися передусім на визнанні пріоритету таких духовних цінностей, як національна самосвідомість, патріотизм, гуманізм, толерантність тощо.

1. *Валевський О., Ішмуратов А.* Політичний конфлікт у сучасній Україні: культурні виміри, структура, принципи аналізу. – К., 1997.
2. *Деркач В.* Стан етнографічної роботи у Західній Україні у кінці XIX – на початку XX століття // *Культура народів Причорномор'я.* – 2005. – № 74. – Т. 2. – С. 82–84.
3. *Касьян В.* Сучасний стан філософської освіти: проблеми, перспективи // *Філософські проблеми гуманітарних наук.* – К., 2006. – № 10–11. – С. 139–143.
4. *Кононенко П.* Українознавство – наука самопізнання українського народу // *Українознавство.* – К., 2002. – № 1–2. – С. 22–29.
5. *Парахіна М.* Етнографічні дослідження у виданнях ВУАН 20–30-х років XX ст. // *Бібл. вісн.* – 2002. – № 5. – С. 40–49.
6. *Філософія освіти XXI століття: проблеми і перспективи* // *Збірн. наук. праць.* – К., 2000. – Вип. 3: Матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції «Сучасний стан вищої освіти в Україні: проблеми та перспективи».